

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director : E. LOVINESCU

EVOLUȚIA LUI CAȚAVENCU

Cine nu-l cunoaște pe Cațavencu, finul lui Caragiale ?

Zic finul și nu fiul, pentru că el nu s'a născut dintr'o imaginație răutăcioasă de artist poznaș, ci, anterior și preexistent artistului, a primit pur și simplu dela bunătatea creștinească a acestuia un simpatic nume de botez.

Cațavencu exista și nu numai într'o singură urbe,—ci multiplicat în mai multe exemplare se agita în mai toate centrele țării. Să fi avut vre-o patruzeci de ani pe la 1880; cu alți patruzeci de atunci, are astăzi o existență „seculară“ cu mult peste 30 de ani.

În acest răstimp, scurgându-se atât amar de vreme și trecând prin atâtea cataclisme ar fi putut să repauseze. Unii chiar se așteptau la astași nu puțin îl crezuseră mort. Dar vai!. a fost de-o constituție îndrăcit de robustă; a petrecut dricul altora mai tineri... el însă tot trăește. Ba.—lucru pe care nu l'ar fi bănuit nimeni,—s'a dovedit și capabil să se desvolte, să evolueze, fără a-și altera firește acele trăsături fundamentale care îl fac să fie *el*.

Să ne descoperim în fața acestei vitalități titanice, care a străbătut atâtea vicisitudini culturale, neturburat și triumfător !..

Cațavencu a evoluat !.. Dacă nu în altă privință cel puțin ca curaj și ca sferă de acțiune.

Vă amintiți de Cațavencu pe care l'a întâlnit Caragiale pe la 1880. În orașelul său de provincie uimea pe concețâteni. Gata în totdeauna de vorbă și de gălăgie, competent în toate, maltratând superb o gramatică ce nu putea cuprinde în cadrele ei modeste bogăția de cunoștințe și avântul gândurilor mari, el era candidatul de deputăție al intelighenții provinciale pe care o cam nesocotea, din nefericire, tirania guvernelor oligarhice. Fie că reușea la alegeri, fie că mai ales cădea, el rămânea în orice caz eroul întrunirilor electorale și câți nu șopteau ascultându-i perioadele lui savante: „Halal deputat ar mai fi ăsta!“

Că vre-un om cu adevărată cultură rătăcit pe acolo, va fi zâmbit cu dispreț sau va fi ajuns chiar la hohot, ce însemna cu asta! Târgul de reședință al lui Cațavencu știa mai bine ce perlă poseda!

Să vedem ce făcea Cațavencu de pe vremuri dacă în urma vreunei șmecherii politice sau pur și simplu înscriindu-se în vreunul din partidele de guvernământ, isbutea să se aleagă și să meargă deputat la București. Iată-l descinzând în gara Capitalii plin de aere și curaj. Tot așa de însuflețit la hotel. Aproape la fel la restaurant. Dar—nu știe de ce—suind dealul Mitropoliei, e cu provizia de forță mai scăzută. Foarte emoționat la ușa Camerii, declinându-și calitatea portarului adunării. Pătrunde în sala de ședință simțind ceva care-l îngheață și-l intimidează. E bucuros să stea mai la o parte. Se așează într-o bancă din fund, privind la șefii politici care conversează degajat. Câți va colegi cu care parcă ar putea să stea de vorbă, sunt muți și nu cutează să miște. Ședința se deschide, un orator, doi, se sue la tribună. Cațavencu îi privește c'o admirație de idolatru. Cum pot așa de lesne să vorbească în această incintă solemnă, cum nu li se înneacă glasul!.. Cu privirile piezișe cercetează tribunile, nu cumva să se găsească vre-un concelățean care să se mire de dânsul, neînt legându-i tăcerea și sficiunea lui, a lui, care era veșnic gata. În târgul său de reședință, să vorbească despre toate și să-i înfrunte pe toți! Doamne, cum îi veneau ideile acasă și cum au secat deodată aci!.. Noroc că la fel cu dânsul sunt cei mai mulți dintre colegi!

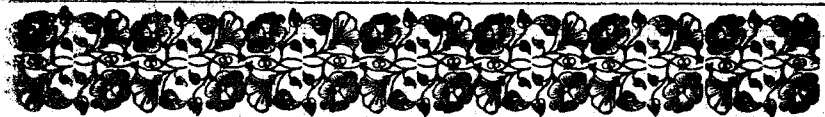
Cațavencu dela 1880 stă mut la Cameră—toată sesiunea și nimenea nu știe de e tenor sau bariton. Caragia'e ca să-l cunoască a trebuit să cutreere întrunirile din provincie. Altfel nu l'ar fi descoperit niciodată!

Dar astăzi?.. Astăzi Cațavencu e în plin progres și desigur, gândindu-se la acel din epoca lui Caragiali, îl va privi ca pe un pigmeu. Ce, tribuna Camerii este sacro-sanc-tă?.. Este ea un altar destinat numai acelor care respectă gramatica, își piaptână fraza, au o experiență și se gândesc înainte de a spune?

Jos cu privilegiile! S'a vorbit destul după sintaxă, acum poporul este suveran!

Astăzi Caragiale n'ar mai avea nevoie să peregrineze prin provincie, sau măcar la suburbie. Ecoul său, cu aceeași strălucire de fond și de formă, l'ar întâlni la chiar tribuna parlamentului, rostindu-și, în orice împrejurare, cuvântul său autorizat. Ba poate, cine știe, dacă l'ar apuca nostalgia după oratorii de altă dată, care vorbeau la Cameră pe când Cațavencu nu sufla, ar trebui pe ei să-i caute mâine prin cine știe ce colțuri retrase, unde își vor fi dus o elocință ieșită cu totul din uz...

I. PETROVICI

Impresie

Atât de liniștită este marea
Încât așteaptă par'că o minune
În amorteala nopții, să 'ncunune
Cu 'nfăptuiri de frumusețe, zarea!

Și iată că din negrul de cărbune
Pe nesimțite 'nbracă depărtarea
Un mistic nimb, ce'ntrece așteptarea,
Amintitor de feerii străbune!

Și din adâncuri pline de tăcere
Apare luna, un sigil de sânge
Pecetluit pe-a vremii vechi mistere!

Fantasticul realitatea 'nfrânge!..
Nu m'aș mira din undele de aur
Să iasă un imens ihtiozaur,

În larguri trec cântând

În larguri trec cântând corabierii
Purtați ușor pe aripe de val,
Dar barca mea rămasă lângă mal,
Am ancorat-o 'n apele tăcerii.

Privesc încet din turnu-mi ideal
Cocorii pistruind paloarea serii
Dar în zad r chemarea verii
Îmi cocănește 'n zidu-i de opal.

Iși lasă noaptea finele perdele,
Și-n stânjăneii umbrei-viorii
Se culcă blânde doruri e mele.

Ne mai râvnind luceferi aurii,
Pe când după voitele zăbrele,
Adorm fiorul clipelor pustii.

Visul mării

Amurgul răspândește foi de laur
 Și violete 'n zarea aburită
 Iar marea pare,—atât de liniștită
 O lespede ce-ascunde un tezaur!

Mă'nșel? sau iată nava cea vestită
 Care-a adus berbecele de-aur?
 Și colo!.. Uite-o umbră de centaur
 Venind pe țarm cu ropot de copită!

Nu s'a schimbat nimic de-atâta vreme?
 Sau un fluid în mine-ascuns, cutează
 Trecutul la viață să-l recheme

Și gându-mi trecător îl intrupează?
 Cine-a oftat? E valul care geme!
 Pricep: visez cu marea ce visează!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Un strop

Eu n'am râvnit la valurile mării
 Ce avântă drum spre albastrele himere,
 Spre glorii sau fantastică avere
 Prin vijelii sau ritmul legănării.

Eu n'am râvnit nici lacuri ce'n tăcere
 Răsfrâng luceferii din poala zării
 În limpede-adâncime a culminării,
 În mistice logodne efemere;

Și nici măcar fântânele ce-adapă
 Toți inșetați, care 'și cântă cântul.
 Eu am râvnit un singur strop de apă

Să-mi oglindească cerul și pământul,
 Și tot ce'n el părerea vrea să 'ncapă
 Și l'a secat în palmă-mi totuși vântul. ¹⁾

ALICE SOARE

1) Din volumul *Ferestre luminate* ce va apărea în curând.

CĂLĂTOAREA

IV

— SFÂRȘIT —

La stația următoare tânărul vecin se sculă. Schimba linia. Se uită pentru întâia oară la el. Una din acele figuri care seamănă cu moștele și îți pare că le știi de undeva. Îi lăasă odată cu salutul o privire de încurajare ca un frate care, depărtându-se, asvârle pe umerii surorii bolnave un șal cald.

Îi veni deodată ideea că ar putea-o cunoaște, deși ea nu-l cu noștea. Poate că citise pe carte, alături cu ziua durerii, numele ei de botez ale cărui opt slove aspre și dulci se contopeau într'o armonie stranie.

Era o idee absurdă. Cu un nume de botez și cu acel al unui oraș banal nu se putea reconstitui existența ei socială.

Era numai străinul cu reverență blândă, care în apropierea tristeței ei curate simțise o duioșie curată.

Printr'o ciudată redempțiune totul în jurul ei era curat și blajin. Gândurile, gesturile erau balsam din flori de câmp. Oamenii erau buni, oamenii cei răi în puterea cărora stă toată durerea?

Erau buni oameni cărora nu le ceri nimic. Care nu-ți pot da și nu le poți da!

Totuși ideea ei absurdă îi plăcea. Ar fi voit ca acel necunoscut să fie un mesager! Să fi cules tristețea ei nevinovată și într'o zi printr'un miracol să-l ducă Lui. De ce nu ar fi venit un miracol să-i redea bucuria răpită de un Maleficiu?

— Uite și apa! În gara asta e un samovar vestit!

Ciaincul umplut sălta de fierbințeală.

Apărură pahare de aluminiu. Cu un gest triumfător care, în slârșit, trăda generoasa urzeală, îi întinseră licoarea caldă. Primi, sorbi cu aviditate. Bunătatea activă și îndemânică a acestor oameni mediocri, dar care tindeau spre mai bine decât ce erau și puteau, era mișcătoare.

Se gândi la oameni și la visul lor umanitar. Ca și cum căldură răspândită în trup ar fi și ajuns puterea unui gând.—La mica răspântie a marilor răscruci îi apăru împlinit acest vis al imensei bunătăți care înirățește fără de privilegiu.

Ca și altădată văzu că îndeplinirea lui nu sta în sdruncine și legiuri ci numai în mlădierea fiecărui individ așa ca să fie un aport de energii ideale la așezarea colectivă.

Ceeace se încerca și nu se putea realiza în totalitate, se putea îndeplini în toate colțurile, așa cum se îndeplinise azi în umbra simplă a acestui adăpost rulant. Dar vezi că în mijlocul lor sta Ea—care era o mică darere informă și fără nume, care nu cerea, nimic, nu putea

da nimic, de care pentru ei nu se lega nici un gând omenesc. Pe când în mijlocul vieții sociale, stă viața!

Când se vor fi netezit indetul oamenii ca să nu mai socotescă viața cu patimă și gândul lor de ea să fie o bunătate cumpătată și curată? Numai o zi în așezările lumii! Apoi ar scoborâ îmbătrânii spre uscăciunea stearpă a desprinderii de patimi și desprinși treptat de ceea ce li s'a dăruit ca un sămbur a girului lor neașteptat, ar fi locuitorii unei planete muribunde. Sau ar trebui să aibă pentru viață frăgezimea curată adusă unei dureri necunoscute cum o aveau azi pentru ea, și atunci să li se dăruiască o planetă nouă.

În cursul călătoriei nu mai era nici o pază și se putea urca oricând chiar în vagonul privilegiat. Pătrunse pe coridor o femeie bătrână îmbrobodită cu cafeniu, stângace, suferindă, și o fată plină de grații sgomotoase.

Domnișoara declară că va sta pe coridor. Bătrâna se așeză smerită în vagon, cu mâinile încrucișate pe poale, buimăciă pară, de a se fi mișcat de pe scaunul ei în dosul uși cu geamuri a vremii dughene mici. Era expresivă ca un portret de maestru.

Tânărul care mai rămăsese din doi și sta mai departe lângă geam, răsă încet și glumeț aplecându-se spre inginer:

„De-ai noștri” — zise. Inginerul șopti înveselit: „De unde cunoști, nene? Apoi se opri jenat. — Am mai vorbit noi de asta — îl liniști cellalt.

Ea se miră. În adevăr vorba, tipul, apucăturile erau tipice românești. Era o asimilare totală, o adoptare și o adopțiune desăvârșită.

Ar fi jicnit-o totuși să-l vadă batjocoritor, ca un act de renegeat. Pentru Ea, dar și pentru toți băștinașii în țara asta frumoasă, unde ca pe o punte de transatlantic s'au perindat atâți străini, tiparde, moravurile lor stau așezate în cadrul tradițiilor ca pe un album de schițe integrante evoluțiunii neamului, respectate sau șăguite inofensiv, atât timp cât sunt nevătămate.

Dar nu fusese batjocoritor. Vechiul Testament părea a fi și pentru el, o carte cu poze respectate pe care o foileta cu un ușor simț umoristic.

Mergeau mereu. Se accelerase viteza. Se profilă un Castel cunoscut pe o moșie boerească. Câmpiile erau nelucrate, triste, cu gloduri și buruiană.

Se vorbi de lipsa de arătură cu consecințele ei grave și cu cauzele ei.

Ea se gândi că nu va fi pâine, ca la o nădejde. Că va muri de foame și de depărtare. Și dorul ei simplu se bucură.

Soarele ardea puternic cu o lumină stăpânitoare. Era o divinitate absolută care nu îngăduia nici o umbră. Se uită afară drept în mare și văzu în lumina totală, orbitoare, un imens întuneric.

I se păru, că atunci află întâi ceea ce poate știa: că întunericul cel mare e primul zeu din care a ieșit bucuria Luminei și că lucrimea conținea tenebrele. Atunci se gândi, că fericirea ei luminoasă avusese în ea sămburele de întuneric. Vedea abisul din care se urca la suprafață fericirea ca și lumina transfigurând. Simțea că Răul ca și întunericul era geniul dintâi fecund și puternic și că Binele născut din el, se putea înapoia umbrei.

Azi Soarele acela arzător și difuzat încât nu mai îngăduia nici contururi, îl vedea una cu un imens întuneric din care se distribuiau printr'un instinct viu și fecund armonia și dușmănia umbrelor și bucuriilor luminoase. Azi iradierea perfectă o vedea ca pe o negură plutitoare, din care alteori se desprindeau mâini de lumină sau de noapte care frământau substanțele esențiale. În trupul ei mic, ieri degetele astea negre înfipseră jocul lor în plasma încremnită de fericire, și aromită de bine; o aiuriseră cu danțul ăsta turbure de umbre și lumini, esență dublă a iubirei ca și a firei. Din răscoala asta rămăsese azi ca un copil în drum, a cărui privire slabă și cețoasă se cufunda în Soare ca în tenebre. Între cele două vrajbe, sta pe dunga care le înbină, fără să înțeleagă.

— Ajungem la V. spuse cineva. Am mers bine. E numai trei.— „Așa de vreme” — zise tare și speriată. Râseră.

— Duduia ar vrea să isprăvească întâi cartea aia frumoasă.

Printr'o conicidență niciunul nu arăta grăbit și ast-fel nu turbura odihna ei provizorie cu gândul unor limanuri care îi lipseau.

Părea că cutia mică legăna pe drumuri nedefinite pe toți acei călători adunați din întâmplare.

Era aproape să ajungă. Acel mic adăpost provizoriu și timpul amăgit aveau să înceteze.

Se gândi că va trebui să umble, să vorbească. I se părură sforțări peste puțină.

— „Așa de vreme” se gândi iar cu spaimă. Treceau podurile încă șubrede. Trenul mergea încet de tot. Asta o mai liniști. Se cufundă iar în odihnă provizorie.

Târându-se mașina se opri într'o gară mică. Isbucniră strigăte sonore, amestecate, și fructe apărură, întinse de femei și copii, cu întrecere grăbită.

Răcoarea zemoasă a poamelor ar fi fost bună pe buzele ei uscate, dar nu se mișcă. Dela un timp ținea anevoie capul drept pe bustul care s'ar fi frânt dacă nu era sprijinit.

Subt pălăria ei apăru un măr. Tânărul cel care sta departe și de care era sigură că *nu văzuse*, i-l oferea cu un cuțitaș.—Merele sunt bune!— „Da!” răspunse supus și iar gândi că oamenii sunt buni. Liturgia bunătaței omenești nu se slujește în toate zilele.

Bun, în adevăr, mărul! Un măr mic creșesc din care îi plăceau, fraged și cu aceea savoare naturală care nu e încă o aromă a poamelor fruste.

Adună frumos cojițele pe carte și înapoiă cuțitașul. Amețea cumplit și corpul șovăia pe perinile canapelei.

Inginerul cel posac scoase dintr'o învelitoare de piele un pahar de călătorie din cristal gros și turnând dintr'o sticiă un vin rubiniu, i-l întinse.

— Măr, fără vin, nu merge. Și D-ta nu ești tocmai voinică. Asta o să te întărească,—spuse cu glasul lui rud.

„E prea mult vin,”! se apăară. Știa și el! și era și el bun, omul ursuz. Era robită, ursită bunătaței tuturilor.

Sorbi totuși paharul întreg și simți cum îi revine nițică putere.

Ea care nu mânca la drum dintr'o sobrietate naturală. Ea, care avea oarecare percepțe de protocol ale călătoriei, care o țineau într'o rezervă exagerată către tovarășii de drum și le impunea aceeași rezervă!

Nu simțea că e bolnavă și că energiile egoistului cu care fiecare își ajută suferința, trebuia să le aibă alții, către inconștiența ei mișcătoare.

Mat trecu un timp amortit parcă, apoi tresări. Ajunsese. Strânse în grabă micile bagaje și salutând flutură pe buze o vagă mulțumire, cu o privire fugară și un surâs trist.

Conducătorul postat la ușă, pregătea din nou o disciplină severă împotriva celor ce vroiau să se urce.

— Vagon parlamentar! — striga aspru, împiedicând scoborâtul celor ajunși.

— Lasă-ne, Doamnă, să ne dăm jos — zise unul — și lasă oamenii să se urce. Uite-te la noi câți am fost aici. Parlamentari suntem?

Asta nu-i turbură. Avea sistemul lui rentabil și neștrămutat.

„Ez nu recunoștea parcă nici locul, și pe nimeni în mulțime.

Își purtă iar prin grămădeală bagajele până la ieșire. Era cald.

Incercă un semn obosit de chemare spre birjile puține. Ceilalți voiajori mai destoinici ocupaseră tot.

— Eu vreau să vă duc coletele. — Se apropie un țigănuș zdrențeros. Îi privi neîncrezătoare. Incepu o poveste.

— El era băiat cinstit, dar orfan și nenorocit. Tatăl lui fusese judecător la Brăila și după moartea lui rudele le luaseră tot și mai avea trei frați mici, pe cari îi ajuta din câștigul lui. — Se revoltă desnădăjduită.

Mintea! Murdar și nemernic! Dar cu toată ciudățenia poveștii, cum să fii sigur că nu e adevărul.

Un copil bun nu putea ajunge în halul ăsta.

„Ești un vagabond“! îi zise aspru. Apoi o duru.

Cât să mai umilim pe oameni! Nu-i unifică viața destul! În totdeauna crezuse în bine, cu prețul de a se înșela. I se păruse că a greși către adevăr, e o așa cruzime încât prefera să fie vecinic amăgită.

Peate că din atâta iluzie cheltuită pe păcătoșia omenească și din atâta credință înșelată i se va dărui adevărul! O iluzie și asta.

Alese din vorbe pe acele care ar fi putut rodi în acel desmoștenit, fără ca ticăloșia lui răsvrătită să bage de seamă că ceea ce îi aruncă e sămânță de bine.

Înapoi pe peron trenul țara acum mișcarea înceată a roatelor și bufnea sgomotul aburului slobozit.

Pornea. Se gândi la locul care o odihniuse.

Ieri sau mâine, tovarășii ei nu ar fi găsit în bunul lor simț acele gesturi mărunte care să mângâie necazul ei; apa și pâinea și sarea bunătăței nu s'ar fi dărui simplu, dorului ei simplu.

Ieri sau mâine nu ar fi fost aceeași, nici ei nu ar fi recunoscut în ea pe sora lor tristă. Pentru ceilalți și pentru ea și pentru drumurile vieții, numai o zi fusese duiosa călătoare.

Cine știe ieri sau mâine, ce icoană ar fi pus pe privirea oamenilor și cu ce gânduri ar fi judecat-o, ce fel de parfum ar fi emanat din ea în jur. Căci ființa are effluvii ce vin din simțirile ce-o stăpănesc,

din locurile și oamenii de unde vine sau spre care se duce, din taina existenței ei necunoscute. Parfumuri cu esențe felurite, după zile, parfumuri tari de rău și de bine.

Nu avusese nici față nici frumusețe. Se zărise în oglindă. Parcă era un chip șters, aburit, privit prin transparența unui geam des. O elogie nedefinită sub umbra moale a pălăriei.

Nici frumusețe, nici urățenie, nici nume, nici fapte? Nimic care să atâte agresiunea gândurilor omenesti.

Pe locul ei stătuse asvârlită ca un buchetel uitat de violetă de pădure. Misterul ei blajin avea parfumul delicat al violetelor. Tristețea și iubirea i le culeseră ca pe niște fire din acele floricele pe care misterul miresemelor le tîmăliază ca și cum ar fi sorbite din vinele abastre și ermetice ale simțirei curate a lutului.

Trenul se depărtase. Se uită înainte spre ulița deschisă. Se uită spre orizontul deschis. Ar fi vrut să meargă înainte spre ele până unde se isprăvesc... sau ar fi vrut să doarmă adânc.

Apăru lângă ea pe trotuar o figură cunoscută de slujitor, care o căuta și deodată locul își reluă aspectele lui cunoscute.

Puse în mâna copilului ultimii franci, ultima risipă. Dar el rămase nemulțumit și cu un glas blând, spuse: Aș fi vrut să le duc eu! — Era ultima milă, ultimul dar. Strada îi fu atunci astupată de o ceață groasă și umedă pusă pe ochi. Dar numai curseră.

Trebuia să miște și să vorbească. Din ce era să ia puterea? O dură capul tare. Totuși vorbi și porni. Acum era amurg și părea că soarele acela se difuzase într-o lumină palidă, vagă, aburită dar nesămutată.

Se uită iar spre orizonturi, înainte de a-i fi acoperite. Străvezii și libere. Depe locul ei porneau împrejur ca niște raze. Asta era puterea din care va putea vorbi și umbla. Nădejdea e ultima energie a ființei.

Dar ea vedea orizontul ca pe un cerc care o va întoarce pe drumul tristeții spre aceleași locuri scumpe. O lumină străvezie și stinsă acoperea înserarea. Ochii numai erau umezi. Pe gene părea că i-au rămas prinse din soarele prea arzător fire de aur și scria cu ele pe paloarea orizonturilor: Spes ultima Dea!

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

GHEORGHE ASACHI

— VIATA ȘI OPERA LUI —

Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ”

Prețul Lei 14

SOLDAȚII NOȘTRI

Se înserează. Un aer cald parfumat de mirosul mugurilor treziți de primăvară umple sufletele de dorinți nelămurite. Concert de clopote cucernice, dominate de glasul autoritar și tacticos al uriașului dela mitropolie vestesc paștele cerând îndurare pentru cei desmoșteniți.

Se fac ultimile târgueli, prăvăliile se închid în uruit de obloane grele, trecătorii se răresc, tramvaiele s'au oprit, o pace sfântă stăpânește o clipă Capitala.

La răscruciul mare dela podul de lângă Mihai Vodă, un pluton de soldați veniți de departe, cu capele noi, cu mantale largi, cu bocancii prăfuiți, strângând în mână lumânările de oameni săraci, a rămas nehotărât în drum neștiind încotro s'apuce.

— „Care este mă din București?” strigă înjurând caporalul care-l comandă.

— „...”
[CU Cluj / Central University Library Cluj]

— „Ieși mă înainte, care ești din București, n'auzi?”

— „Năstasă...”

— „Năstasă, ești din București?”

— „Năstasă e dus la D-I căpitan.”

— „Altu care mai ești mă din București?”

— „Eu, da nu's din București...”

— „Da de unde ești?”

— „Eu sunt din Ilfov.”

— „Unde vine aia?”

— „Tot București se chiamă, da vezi că...”

— „Păi nu ești din București?”

— „Ba sunt din București.”

— „Păi de ce nu spuneai, mă cămărade, că ești din București?”

— „Am spus, don căprar, da vezi eu nu sunt din București, eu sunt din comuna Sărulești, jud. Ilfov.”

— „Va să zică cunoști stradele?”

— „Stradele le cunosc.”

— „Unde vine strada aia de o spunea don locotinent... Sta... Sta...”

— „Stavrichi...”

— „Stăvăreanu...”

— „Străvescu...”

Strigau oamenii pe întrecute așezându-se pe marginea trotuarului.

— „Cum îi zicea mă?”

— „Care stradă?”

— „Aia unde ne așteaptă don *sublocotinent* la biserică...”

— „Păi știu eu cum îi zice... dacă nu sunt din București... Să fiu din București, nu mi ar fi frică... m'ăș duce cu ochii închiși... la mine te duc unde vrei... Năstasă, ăla dela d-l căpitan, ăla știe în București...”

— „Știe ăla?”

— „Știe, don căprar, ăla a fost precepeț. te duce și la poștie și la marmizon...”

— „Da biserica o cunoști, mă?”

— „Care, don căprar?”

— „Aia unde ne așteaptă, don sulocotinent...”

— „Biserica o cunosc...”

— „Păi du-ne mă la biserică!...”

— „Păi, în care stradă, don căprar?... Să știu strada nu m'ar mai trebui nimic... ta-ăș duce taman acolo, că biserica o cunosc bine...”

— „Mă, care știe, cum i-a zis don sulocotinent la biserică?”

(Un adormit dintre ei) — „Care stradă, don căprar... aia unde ne așteaptă don sulocotinent la biserică?”

— „Aia mă, aia...”

— „O fi aia de a însemnat-o cu plaivazu pe hârtia dela lumânarea mea...”

— „...Ceara cui te-a închinat... aprinde o lumânare... dă-te'ncoa la mine...”

Oamenii strânși în jurul caporalului, interesați să cunoască strada, ascultă cum caporalul silabisește cu greutate, la lumina unei lumânări, pe care o păzesc cu mâna să nu se stingă.

— „S, t, a, v, r, o, p, o, l, e, o, s...”

— „Strangopol!” sirigă victorios caporalul. „Ei acum știi unde vine?”

— „Șrangopol... Șfrang... Tî”, face soldatul, clătînând din cap.

De altfel, nici nu mai era nevoie. Tunurile din jurul Capitalei vesteau învierea.

— „Dreepti!” strigă caporalul. „Aprindeți lumânările”, și cu capetele plecate ascultară mărturia învierii, cu gândul la biserică din satul lor.

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

A apărut de

Maiorul Gheorghe Brăescu

MAIORUL BOTAN

Schițe umoristice cu o prefață de **E. Lovinescu**

Editura „**VIATA ROMÂNĂSCĂ**”

Prețul lei 10

ATELIERUL

O pasăre în sbor
Ușor
Venind
S'opri...
Ș'apoi voioasă, ciripind,
S'a așezat pe gratia de fier
Dela fereastra unui atelier...

...In atelier, mașini lucrează 'n cer:
Mocnește ura 'n pânțele lor
Și roțile ce 'n horă se 'nvârtesc
Blestemă surd,
amenință...

scrășnesc...
Durerea 'n intunec luminând
Dă noi puteri poporului flămând...
Viața? e o vorbă fără rost
Mormântu-i cel mai sigur adăpost
Iar sângele-i ulei pentru mașini
In lumea de azi
A celora puțini...

...Și-o pasăre-i pe gratia de fier
Dela fereastra unui atelier...

Afară-i cer senin și soare cald
Și câmp în haină verde de smarald
Grădini în flori, văzduhul parfumat...
...Natura 'n pacea sfântă s'a îmbătat...

In atelier
Nu-i soare și nici cer,
Nici flori să-și verse darnice parfumui...
Mașinile lucrează greu gemând
Și parte iau poporului flămând,

Speranța crește 'n inimele lor
 Și 'n sânge au avânt clocotitor...
 ...sunt vișele în chinuri înroșite
 Revoltele, amar înăbușite,
 Și lupta nesfârșită pentru hrană
 A celor osândiți, fără prihană...

...și-o pasăre-i pe gratia de fier
 Dela fereastra unui atelier...

Apoi porni în sbor,
 Ușor,
 În sus,
 Și tristă biata pasăre s'a dus...
 ...Și 'n urma ei prin gratii reci de fier
 Rânjeau mașini, și moarte 'n atelier...

G. SILVIU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ploaia 'n grădină

A tot bătut grădina 'n lung și 'n lat,
 În fel de fel de cântece, tunând,
 Smulgându-se 'n torente, săgetând.
 Și-acum, târziu, mai leșinată—a stat.

Prin peticele sdrențelor de nori,
 Cu suliți de lumină și de foc
 Apare, înaintează, își face loc
 Un soare 'n milioane de culori

Trecând prin ramuri rupte, încrucișate,
 El leagă 'n pripă recii trandafiri
 Cu fire de beteală, luminate.

Și 'n iarba învinețită de mixandre,
 Pe care aleargă apa 'n șerpuiți,
 Aprinde un cer întreg de policandre.

MIHAIL CELARIANU

Teatrul Liric: ONOAREA

Onoarea este drama relativităților. Conflictul general ca și toate ciocnirile episodice din *Onoarea* au la bază relativitatea. Relativitatea concepției despre onoare, despre dragoste, despre datorie... În sfârșit relativitatea concepției în toate actele și pasiunile noastre. Aceasta ne-o spune Sudermann, și ne-o demonstrează în patru acte pline de șarje teatrale, de efecte melodramatice. Acest fond asigură acestei opere a lui Sudermann o oarecare valoare. Firește, o valoare în sens relativ, de oare ce din această valoare trebuie să scădem lipsurile de valoare ale formei pentru ca să obținem valoarea reală a piesei. Și chiar valoarea aceasta reală ar rămâne tot relativă în comparație cu valoarea altor drame într'adevăr valoroase.

Fiindcă în *Onoarea* se discută despre onoare, toți oamenii care intră sau ies din scenă, sunt mai mult sau mai puțin, oameni de onoare... Da, da, mai mult sau mai puțin! Fiecare are o concepție deosebită despre onoare. Deci onoarea tuturor e relativă. Deci ceace se numește onoare e ceva relativ.

Din concepții deosebite isvorăsc patimi deosebite, fapte deosebite și deci deosebite conflicte. Iar din toate acestea iese drama.

Robert e relativ cel mai cinstit. Relativ, adică după concepțiile noastre. E cinstit fiindcă e drept, fiindcă e curat, fiindcă e bun, fiindcă e năpăstuit. Prin muncă dreaptă și stăruitoare a sporit beneficiile stăpânului său, a câștigat iubirea fiicei acestuia și prietenia Contelui Trast, și respectul tuturor. Pentru toate aceste motive, Robert se crede cinstit, precum îl credem și noi, și fiindcă vrea ca toți să fie ca dânsul, caută să ridice pe părinții și rudele lui care sunt oameni săraci ca vai de ei. Câtă dragoste are pentru bătrânii și naivii părinți, cum îi sărută și le sărută mâinile, cu câtă căldură îi privește și-i îmbrățișază. Și mai ales pe Alma, sora lui cea mai iubită și mai mică.

Dar înțelegerea e de scurtă durată. O mulțime de amănunte displac lui Robert și-l pun pe gânduri. Până începe să descopere adevărul. Iar adevărul este că Alma e amanta lui Kurtius, că Augustina sora ei mai mare e mijlocitoarea dragostelor păcătoase ale Almei, că părinții știu păcatul și-l aprobă primind cu plăcere prețul din vânzarea tinerei fete... Trebuie să vedeți pe Robert-Manolescu cum își pierde din ce în ce veselia, cum se indignează în fața atâtor păcate, cum se frământă, cum se sbate, cum se înfurie, să-l vedeți frângându-și mâinile, înroșindu-se, învinețindu-se de durere, să-l auziți implorând, poruncind, gemând, plângând, să simțiți toată desnădejdea lui! E Manolescu! E atât de cald, atât de sincer și de convingător, încât te cutremură și te farmecă!

Bătrânul Heinecke deși tolerează necinstea fiicei sale, se crede foarte onorabil. Tot așa și bătrâna Heinecke, mama lui Robert. Tot astfel și Augustina și soțul ei Mihalsky. Deasemenea și Alma care e mai bucurasă să aibă bani, rochii și să meargă la bal mascat, decât

să rămână fecioară. Și toți persistă a se considera, cu toate acestea, oameni cinstiți.

Dar nu numai aceștia, nevoiașii! La fel fac și cei ce trăesc în belșug. Kurtius a necinstit pe Alma și nu-și crede deloc știrbită onoarea. Aceleași vederi le împărtășesc și prietenii săi, filizonii Lothar Brandt și Hugo Stengel. În schimb consideră descalificat pe Conte Trast fiindcă acesta nu și-a plătit o datorie de onoare făcută la masa verde. Firește, Conte Trast se crede cinstit și îi crede necinstiți pe cei trei filizoni.

Soții Mühlhingh iarăș sunt convinși că sunt onoarea personificată, cu toate că exploatează munca lui Robert și încuviințează aventurile lui Kurtius. Iar Leonora, care ia apărarea lui Robert și e gata să-l urmeze în India, se crede mult mai cinstită decât părinții ei... Și poate chiar este.

Vă puteți închipui lesne toate conflictele ce pot să se nască din aceste deosebiri de concepții! Și vă rugăm chiar să vă închipuiți pentru ca astfel să ne putem dispensa de-a vorbi de ifele, sforile și ațele cu care încurcă și descurcă industriașul Sudermann firele acțiunii din *Onoarea*.

L. REBREANU

Teatrul Național: BĂTRÂNUL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— NOTE ÎNTĂRZIATE —

de Hortensia Papadat-Bengescu

Teatrul mondial, nu numai cel românesc, trece printr'o criză. Artă în genere, și cea dramatică în special, a pornit pe povârnișul industrializării. În locul diamantelor, strălucesc pe scenă podobe false. Sticlăriile mergeau altădată la Negrii din Africa; astăzi le oprim pentru uzul nostru. Este oare efectul vremilor democratice pe cari le inaugurăm? Am insulta democrația.

În atmosfera aceasta, este foarte explicabil, ca piesa D-nei Papadat-Bengescu, să întâmpine rezistență.

„Bătrânul” este o lucrare de concepție și simboluri; Bătrânul este una din acele lucrări, în care fiecare cuvânt, în afară de înțelesul lui, mai are și o rezonanță în adâncul sufletului nostru.

Criticele ce se aduc acestei piese, sunt mai ales privitoare la tehnica ei: „nu are acțiune, nu are unitate”.

De îndată ce ai citit puțin mai multă literatură, și ai interpretat-o și înțeles-o larg, în procesul ei de „devenire” criticele de această natură, aduse puternicei opere care este *Bătrânul*, ți se par șicane.

Trăiam într'o epocă de emancipare completă a literaturii, și deci și a teatrului. Singura unitate indispensabilă operei dramatice este unitatea psihologică a personajilor. Celelalte toate pot dispărea fără ca opera dramatică să-și piardă valoarea.

De altfel, desrobirea de toate restrângerile de până acum se împune și ca o necesitate a vremilor, din cauza lucidității și spiritului

critic care ne stăpânește astăzi. Dacă în tragedia antică, stricta unitate de acțiune nu se părea artificială, este din cauza concepției fataliste a epocii. Toate erau atunci în funcție de voința divinității, deci, pe baza acestor divinități, se putea trage ori câte sfuri.—Am evoluat.—Dacă avem astăzi o fatalitate, este aceea a eredității și a inconștientului. Unitatea ce trebuie să se ceară unei opere dramatice astăzi, este numai aceea care decurge din această fatalitate internă. Cum a fost romanul desrobbit de rigiditatea intrigei clasici, e vremea să se desrobească și teatrul. În lumina acestui principiu, piesa D-nei Papadat-Bengescu este un eveniment.—Dar nu numai atât. Dacă se poate obiecta Bătrânului lipsa de clasică unitate, de acțiune scenică, apoi are unitatea cugetării care luminează întreaga operă, asemenea acelor vase prețioase înălțurului căroră, arzând o lumină, desemele de pe pereți iau o viață și un colorit cu totul surprinzător. Priviți *Bătrânul* prin prizma ideii pe care o evidențiază, și atunci îl veți înțelege într'adevăr.—Domnul Rebreanu a fost un minunat interpret al conflictului ideologic din piesa *Bătrânul*, și deci nu insist asupra acestui punct, dealtfel, capital.

Așa dar, desrobirea de orice constrângere care poate face opera de artă artificială, puternica unitate psihologică a personajilor, care ne sunt date sub aspectul lor etern, quintesențial; un puternic conflict interior al ideii care stăpânește întreaga piesă și inobilarea și înălțarea fiecărui cuvânt, până la acel plan, din care vorba nu are numai înțelesul curent, ci și înțelesul pe care l-am putea numi *mistic și metafizic*, și care este semnul operei de înaltă artă.

Piesa D-nei Papadat-Bengescu, este manifestarea cu îndrăzneală și exemplificarea în teatru a literaturii așa cum o concepem sau trebuie să o concepem.

C. NARLY

BIBLIOGRAFIE

I. C. Vissarion	<i>Vrăjitoarea</i> , Ed. Cartea Rom.	Prețul lei	15
Dr. N. C. Paulescu	<i>Cele patru patimi</i> , Ed. Cartea Rom.	« «	15
I. Conciatu	<i>Resița</i> , Ed. Cartea Românească	« «	10
Mircea Dem. Rădulescu	<i>Serenada din trecut</i> , comedie în 4 acte Ed. Cartea Românească	« «	9
P. Dulfu	<i>Iisus Mântuitorul după Sf. Scriptură</i> , Ed. Cartea Românească	« «	12
N. Iorga	<i>Războiul nostru în note zilnice</i> Vol. 1, Ed. Cartea Românească	« «	20
Ovidiu Hulea	<i>Blestemul codrului</i> poezii, Ed. Librăriei Diecezane, Arad.	« «	8
Livia Hulea-Rebreanu	<i>Răvașe în tabără</i> , poezii Ed. Librăriei Diecezane, Arad.	« «	8
